

Poznań, dnia 9 lutego 2023 r.

Prof. dr hab. Monika Urbaniak
Kierownik Katedry i Zakładu Prawa Medycznego i Farmaceutycznego
Uniwersytet Medyczny im. K. Marcinkowskiego w Poznaniu

RECENZJA

Pracy doktorskiej Pana mgr Przemysława Skręty – *Współpraca między zawodami medycznymi w Polsce* (ss. 327) przygotowanej pod kierunkiem dr hab. Teresy Gardockiej, prof. Uniwersytetu SWPS

Działając w oparciu o uchwałę Rady Naukowej Instytutu Prawa Uniwersytetu Humanistycznospołecznego SWPS w Warszawie powołującą moją osobę w charakterze recenzenta, przedstawiam recenzję rozprawy doktorskiej autorstwa Pana mgr. Przemysława Skręty zatytułowanej „*Współpraca między zawodami medycznymi w Polsce*”.

Podstawa prawna i kryteria oceny

Zgodnie z treścią art. 187 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie albo dyscyplinach oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej. Z kolei według art. 187 ust. 2 ww. ustawy przedmiotem rozprawy doktorskiej jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej albo oryginalne dokonanie artystyczne. Oceniając przedłożoną mi do recenzji rozprawę doktorską odniosę się do następujących obszarów oceny: wybór tematu, założenia badawcze rozprawy, ocena układu jej struktury, strony formalnej pracy i wreszcie jej zawartości merytorycznej.

Wybór tematu rozprawy

Autor podjął w pracy doktorskiej interesującą problematykę dotyczącą współpracy między zawodami medycznymi w Polsce. Temat dysertacji jest zagadnieniem niezwykle aktualnym i ważnym, stąd też decyzję o jego wyborze należy uznać za słuszną zarówno z teoretycznego, jak i praktycznego punktu widzenia, albowiem w literaturze przedmiotu niewiele jest prac obrazujących rzeczywistą współpracę pomiędzy przedstawicielami różnych zawodów medycznych w procesie udzielania świadczeń zdrowotnych.

Jak wskazuje we wstępie pracy Autor, podjął się on analizy relacji między wybranymi zawodami medycznymi w Polsce, w szczególności w kontekście praktycznych aspektów ich wykonywania (s. 11). Szkoda, że już na wstępie pracy Autor nie precyzuje jakie zawody zostaną poddane tak szczegółowym rozważaniom. Co prawda na stronach od 16 do 17 dokonuje wstępnej prezentacji zawodów medycznych do których zalicza zawód lekarza, zawód pielęgniarki oraz zawód ratownika medycznego, jednak z rozważań tych jednoznacznie nie wynika, iż stanowią one będą osnowę dalszych, merytorycznych rozważań.

Układ rozprawy doktorskiej

Układ i strukturę rozprawy doktorskiej można uznać za poprawną i prawidłową. Praca składa się ze wstępu, pięciu merytorycznych rozdziałów, uwieńczonych wnioskami, bibliografią i wykazem tabel. Podział ten sprawia, że rozprawa jest czytelna. Stanowi ona dzieło bardzo obszerne i liczy 327 stron. Została oparta na rzetelnie zebranych materiałach źródłowych, a bibliografia jest adekwatna do podejmowanej w rozprawie tematyki. Rozprawa nie budzi wątpliwości również pod względem metodologicznym. Autor dokonuje analizy przepisów obowiązującego prawa, przy wykorzystaniu orzecznictwa i literatury przedmiotu.

We *Wstępie* Doktorant uzasadnia wybór tematu pracy, jej założenia metodologiczne, a także omawia literaturę przedmiotu. Dobór metod zastosowanych przez Doktoranta należy uznać za trafny. Autor stosuje metodę historyczno – opisową, metodę formalno – dogmatyczną, metodę hermeneutyczną oraz metodę komparatystyczną. Zauważalną metodą w pracy jest metoda historyczno- opisowa, w szczególności stosowana przez Doktoranta w kontekście interpretacji pojęć m. in. w rozdziale trzecim dysertacji. Autor we *Wstępie* wskazuje hipotezę badawczą formułując elementy, które jego zdaniem przeszkadzają prawidłowej współpracy osób wykonujących zawody medyczne, jako spełniającej oczekiwania lekarzy i przedstawicieli innych zawodów medycznych (s. 17-18).

Każdy z rozdziałów podzielono na podrozdziały, a ich struktura jest zasadniczo jednolita, za wyjątkiem rozdziału pierwszego, w którym zawarto również podsumowanie. Nie zachowano jednak między rozdziałami stosownej proporcji. Rozdział czwarty, którego przedmiotem jest charakterystyka prawna wybranych zawodów medycznych, stanowi około 50% całej dysertacji, natomiast tytułowa problematyka współpracy zawodów medycznych stanowi mniej niż 20% całości tekstu.

W rozdziale pierwszym, zatytułowanym: *Miejsce prawa medycznego w systemie prawnym* Autor rozpoczyna swoje rozważania od przedstawienia źródeł prawa powszechnie obowiązującego w kontekście źródeł prawa medycznego. W szczególności analizuje ewolucję prawnej ochrony zdrowia w polskich przepisach konstytucyjnych. Podejmuje również próbę wyjaśnienia podstawowych pojęć z zakresu ochrony zdrowia. Zauważyć należy, że Doktorant wskazuje tutaj nieprecyzyjnie (s. 23), iż „rozporządzenia w zakresie ochrony zdrowia stanowią dopełnienie systemu źródeł prawa”. Prawdopodobnie miał on na myśli, iż rozporządzenia takie stanowią dopełnienie systemu źródeł prawa medycznego, albowiem poza rozporządzeniami z zakresu ochrony zdrowia również inne rozporządzenia tworzą system prawa. Autor uzupełnia rozważania zawarte w niniejszym rozdziale o przegląd tzw. swoistych źródeł prawa medycznego, do których zalicza uchwały samorządów zawodów medycznych oraz normy deontologiczne. W podsumowaniu tego rozdziału Autor stwierdza, że prawo medyczne stanowi jedną z gałęzi systemu prawa w Polsce. Należy się tutaj zgodzić z Doktorantem, iż prawo medyczne stanowi gałąź prawa o niejednorodnych źródłach, do których zalicza się nie tylko akty prawa powszechnie obowiązującego, ale również akty nieposiadające tej cechy, do których należy zaliczyć m. in. uchwały medycznych samorządów zawodowych oraz zasady deontologiczne.

Kolejny rozdział, drugi, zatytułowany: *Odpowiedzialność cywilna i karna w prawie medycznym* dotyczy wybranych przez Autora dwóch rodzajów odpowiedzialności prawnej. Rozdział ten ma charakter deskryptywny. Na początku rozdziału Doktorant przedstawia elementarne zasady odpowiedzialności odszkodowawczej. Wskazuje podstawy odpowiedzialności deliktowej i osobno odpowiedzialności kontraktowej. Przedstawia tutaj w szczególności zasady odpowiedzialności deliktowej przedstawicieli zawodów medycznych. Odrębną część rozdziału stanowi analiza odpowiedzialności karnej. Najwięcej uwagi poświęca tutaj rozważaniom dotyczącym odpowiedzialności karnej za przestępstwa, które mogą zostać popełnione przez osoby wykonujące zawody medyczne. Szkoda, iż Doktorant, podobnie jak w uczynił to w rozdziale pierwszym nie zawarł również tutaj krótkiego podsumowania przeprowadzonych w rozdziale drugim rozważań.

Rozdział trzeci o tytule: *Charakterystyka zawodów medycznych* stanowi formę wprowadzenia do zasadniczych rozważań podjętych w dysertacji. Autor słusznie rozpoczyna je od próby zdefiniowania pojęcia „zawodu medycznego”. Stwierdza tutaj (s. 41), iż *„liberalnie wyrażona definicja ustawowa zawodu medycznego prowadzi niekiedy do zbyt szerokiej interpretacji tego pojęcia, co może mieć wpływ na porządek prawny, ale przede wszystkim na mylne przyjęcie, że przedstawiciel danego zawodu ma wiedzę i umiejętności w zakresie medycyny”*. W ramach tego rozdziału, w celu identyfikacji zawodu medycznego Doktorant analizuje również definicję świadczenia zdrowotnego, która ewoluowała na przestrzeni lat, począwszy od dekretu z dnia 19 maja 1920 roku o obowiązkowym ubezpieczeniu na wypadek choroby, poprzez ustawę o zakładach opieki zdrowotnej, ustawę o działalności leczniczej, a także ustawę o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. Ciekawe rozważania zawarte w tym rozdziale skupiają się na analizie świadczenia zdrowotnego w kontekście celu leczniczego. Autor (s. 69) jednoznacznie stwierdza, że *„ustawodawca przez niejasne definicje ustawowe oraz brak porządku w systemie prawnym stworzył lukę, która w niekontrolowany sposób pozwala na zaliczenie do przedstawicieli zawodów medycznych osób nieposiadających jakiegokolwiek wykształcenia medycznego”*. Następnie Autor stwierdza, że *„przekroczenie pewnej granicy spowodowałoby zaliczanie do grona zawodów medycznych osób zajmujących się medycyną alternatywną [...]”*. Choć należy przyznać, że stwierdzenie Autora jest słuszne, niestety nie wyjaśnia on swojego stanowiska. Kolejne rozważania w tym rozdziale dotyczą analizy pojęcia zawodu medycznego jako zawodu zaufania publicznego, słusznie wychodząc od analizy art. 17 Konstytucji RP. Następnie szeroko analizuje pojęcie wolnego zawodu, skupiając się na relacjach pomiędzy pojęciem „wolnego zawodu” a „zawodu zaufania publicznego”. Autor dokonuje tutaj wskazania, które jego zdaniem zawody medyczne, można zaliczyć do grona wolnych zawodów. Stawia również pytanie (s.90), które zawody medyczne i na jakiej podstawie mieszczą się w pojęciu „zawodu zaufania publicznego”. Niestety nie odpowiada na nie wyczerpująco, wskazując jedynie, że w niniejszej pracy skupi się na czterech grupach zawodów: lekarzach, pielęgniarkach, położnych i ratownikach medycznych. Brakuje tutaj rozważań dotyczących sformułowania katalogu zawodów wolnych w zawodach medycznych. W podrozdziale 6 Doktorant formułuje wnioski dotyczące samorządu zawodowego, skupiając się w szczególności na samorządzie zawodowym lekarzy oraz pielęgniarek i pielęgniarzy. Wyjaśnia jednocześnie swój wybór, argumentując, iż zawęził poruszaną problematykę do obu wskazanych grup, ponieważ w dysertacji analizuje głównie zawody lekarza, pielęgniarki i pielęgniarza oraz ratownika medycznego. Nieco dziwi fakt pominięcia w analizowanej grupie

również położnych, zwłaszcza, że wcześniej Autor wskazuje, że w pracy skupi się m. in. na grupie zawodowej pielęgniarek i położnych.

Rozdział czwarty dotyczy charakterystyki prawnej wybranych zawodów medycznych. Doktorant rozpoczyna rozważania od przedstawienia zawodu lekarza w ujęciu historycznoprawnym. Uwagi dotyczące „Projektu do ustanowienia porządku dla sprawujących profesyjną lekarską w mieście Warszawie” są bardzo obszerne i rozbudowane, ale mają charakter wyłącznie sprawozdawczy (s. 101-103). Analizując regulacje prawne, które obecnie dotyczą wykonywania zawodu lekarza, Doktorant przedstawia kwestie związane z problematyką uprawnień lekarza wynikających z ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry, udzielania świadczeń zdrowotnych przez lekarza w trakcie odbywania stażu podyplomowego, problematyką doskonalenia zawodowego lekarzy, a także uprawnień praktycznych lekarza związanych z udzielaniem świadczeń zdrowotnych. Odrębna część rozdziału czwartego poświęcona jest wykonywaniu zawodu pielęgniarskiego. W ramach tego tematycznego działu znalazły się rozważania o charakterze historycznoprawnym, analiza regulacji prawnych dotyczących wykonywania zawodu pielęgniarskiego, prawne przesłanki wykonywania tego zawodu, a także kwestie doskonalenia zawodowego pielęgniarek i pielęgniarzy. Odrębnie Autor analizuje problematykę samodzielności zawodu pielęgniarskiego, przedstawiając refleksje dotyczące kryteriów spełniania zawodu medycznego, poprzez analizę pojęcia dodatkowej opieki pielęgnacyjnej oraz analizując kwestie ewentualnego wykonywania zawodu medycznego przez „opiekuna medycznego”. Nieco dziwi zacytowanie przez Autora w tym podrozdziale obszernego (2 strony cytatu) stanowiska Konsultanta Krajowego w dziedzinie Pielęgniarstwa Anestezjologicznego i Intensywnej Terapii z dnia 14 września 2021 roku w sprawie wykorzystania przez personel pielęgniarski ultrasonografii do identyfikacji naczyń żylnych celem ich kaniulacji oraz do wprowadzenia obwodowego cewnika pośredniego do naczynia żylnego, stanowiącego partykularny przykład czynności dokonywanych przez pielęgniarki i położne, co wykracza poza intytulację tego podrozdziału. Zauważyć należy także, że przytoczony fragment, choć tak obszernie cytowany, nie został poddany krytycznej analizie. Ciekawe rozważania, zawarte w kolejnej części tego rozdziału dotyczą praktycznych aspektów wykonywania zawodu pielęgniarskiego, w którym Doktorant z właściwą sobie szczegółowością analizuje zakres wykonywania zleceń lekarskich przez osoby wykonujące zawód pielęgniarski. Należy zgodzić się z Autorem, że zagadnienie wykonywania zleceń lekarskich przez personel pielęgniarski nie budzi większych zastrzeżeń. Kolejnym zagadnieniem, którego dotyczą rozważania jest wykonywanie przez personel pielęgniarski czynności bez zlecenia

lekarskiego. Doktorant porusza tu problematykę kompetencji pielęgniarek w zakresie udzielanych przez nie świadczeń w ramach szpitalnych oddziałów ratunkowych. Kolejne analizy zawarte w tym rozdziale koncentrują się wokół zawodu ratownika medycznego. Ponownie, jak w przypadku wcześniej omawianych zawodów, Doktorant rozpoczyna swoje rozważania od przedstawienia statusu ratownika medycznego jako zawodu zaufania publicznego. Niewątpliwie ratownicy medyczni należą do grona osób wykonujących szczególne zadania w ramach funkcjonującego w Polsce systemu ochrony zdrowia, a ich rola jest nie do przecenienia. W związku z tym Autor próbuje odpowiedzieć na pytanie, czy zawód ten powinien być zaliczany do zawodów zaufania publicznego. W konsekwencji przeprowadzonej analizy prawnej, opowiada się on za uznaniem zawodu ratownika medycznego za zawód zaufania publicznego. Z tym twierdzeniem Doktoranta należy się zgodzić. Wprawdzie w trakcie przygotowywania rozprawy żaden przepis ustawy nie ustanawiał samorządu zawodowego ratowników medycznych, to jednak cechy tego zawodu i jego rola spowodowały, że ustawodawca zdecydował się ustanowić zawód ratownika medycznego jako zawód zaufania publicznego. Zgodnie z art. 17 ust. 1 Konstytucji RP, samorząd zawodowy może być tworzony dla reprezentowania osób wykonujących zawód zaufania publicznego. Ustawa z dnia 1 grudnia 2022 roku o zawodzie ratownika medycznego oraz samorządzie ratowników medycznych, która wejdzie w życie w czerwcu 2023 roku, reformuje wykonywanie zawodu ratownika medycznego, jednoznacznie rozstrzygając analizowany problem i tworząc samorząd zawodowy ratowników medycznych. Również w rozdziale czwartym, Autor podjął się próby scharakteryzowania innego, interesującego problemu, jakim jest analiza ratownictwa w wybranych państwach. Podejmuje tutaj kwestie dotyczące tej problematyki w szczególności odniesieniu do regulacji występujących w Wielkiej Brytanii, Francji, Izraelu oraz Stanach Zjednoczonych. Niestety Doktorant nie wyjaśnia dlaczego wybrał do analizy rozwiązania występujące we wskazanych państwach, ograniczając się do stwierdzenia (s. 226), iż przedstawi modele funkcjonowania systemów ratownictwa w niektórych państwach. Kolejny podrozdział przedstawia deskryptywnie rys historyczny zawodu ratownika medycznego w Polsce, a następnie ewolucję regulacji prawnych odnoszących się do wykonywania tego zawodu. Niejasne jest stwierdzenie Doktoranta, iż należy zająć zdystansowane stanowisko wobec kompetencji ustawowych ratownika medycznego, wskazanych w ustawie z 25 lipca 2001 roku o Państwowym Ratownictwie Medycznym, albowiem akt ten stanowił pierwszą próbę stworzenia spójnego systemu ratownictwa (s. 241). Następnie Doktorant stwierdza, że *„dopiero widząc jej niespójność i niedopracowanie oraz rozwój innych gałęzi prawa*

medycznego, jak uściślenie pojęcia „świadczenia zdrowotnego”, ustawodawca mógł dążyć do udoskonalenia tego nowego filaru systemu ochrony zdrowia w Polsce”. Wypowiedź ta jest całkowicie niezrozumiała i nie precyzuje co doktorant rozumie pod pojęciem zajęcia zdystansowanego stanowiska wobec przepisów ustawowych. Trudno bowiem uściślenie definicji ustawowej świadczenia zdrowotnego zaliczyć do rozwoju innych gałęzi prawa medycznego. Dopiero od niedawna prawo medyczne jest traktowane jako odrębna gałąź prawa.

Ostatni rozdział piąty, zatytułowany: *Problematyka współpracy zawodów medycznych w Polsce* stanowi zasadniczą część pracy. Jest to część bardzo udana i oryginalna. Autor omawia tutaj nie tylko główne problemy współpracy pomiędzy lekarzami a przedstawicielami zawodu pielęgniarstwa, ale również pomiędzy personelem pielęgniarstwa a ratownikami medycznymi, a także lekarzami a ratownikami medycznymi. Formułuje tutaj postulaty *de lege ferenda* dotyczące analizowanych zagadnień. Wśród nich znajdują się ciekawe propozycje dotyczące zawodu ratownika medycznego, w kontekście współpracy z lekarzami i pielęgniarkami. Pewnym mankamentem konstrukcji tego rozdziału jest brak wyodrębnionej części wprowadzającej, jako podrozdziału.

W krótkim, jak na rozmiary pracy, podsumowaniu zamykającym rozprawę, zatytułowanym: *Wnioski* (5 stron) Autor w sposób syntetyczny potwierdza prawdziwość wstępnej hipotezy badawczej przedstawionej we Wstępie. Podejmuje tutaj próbę całościowego spojrzenia na problem prawidłowej współpracy pomiędzy profesjami medycznymi. W sposób zrozumiały formułuje przy tym własne wnioski i uwagi. Zdaniem Doktoranta pojęcia „zawodu medycznego” i „świadczenia zdrowotnego” pozostają ze sobą w ścisłej korelacji, a budowa definicji zawodu medycznego wynikająca z ustawy o działalności leczniczej daje możliwość zbyt szerokiej interpretacji. Należy zgodzić się z Autorem, że w polskim systemie prawa ochrony zdrowia istnieje pilna potrzeba doprecyzowania pojęcia „zawodu medycznego”, a także wskazania wprost jakie profesje zaliczają się do tego grona.

Pracę wieńczy *Bibliografia* (16 stron), która została podzielona na: źródła prawa, literaturę, orzecznictwo, źródła internetowe oraz wykaz tabel. Skonstruowana została w sposób zasadniczo prawidłowy i nie nasuwa większych zastrzeżeń merytorycznych. Pracę z całą pewnością wzbogaciłoby również oparcie się w większym zakresie na literaturze obcej, w szczególności anglojęzycznej, dotyczącej analizowanych w niej zagadnień m. in. systemów ratownictwa w wybranych państwach. Ponadto zauważyć należy niewielki mankament dotyczący konstrukcji bibliografii w części: źródła internetowe, w której podano jedynie adresy internetowe, bez tytułów i autorów publikacji.

Język użyty w rozprawie doktorskiej jest poprawny, a literatura przytoczona w pracy wyczerpująca. Formalna strona pracy nie budzi zasadniczych zastrzeżeń. Praca została poddana starannej korekcie edytorskiej. Wskazać jednak należy, iż występują w niej drobne błędy literowe. Dla przykładu na stronie 192 nazwisko profesora Zygmunta Ziemińskiego napisane zostało nieprawidłowo (Ziębiński). Ponadto, konstruując przypisy Autor nie stosuje właściwych skrótów, a także powtarza źródła bezpośrednio po sobie (np. s. 105 przypis 256 i 258).

Wnioski

Zaprezentowana przez pana mgr. Przemysława Skrętę rozprawa doktorska zasługuje na pozytywną ocenę. Stanowi ona oryginalne rozwiązanie postawionego problemu badawczego, ukazuje umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, a także potwierdza wiedzę teoretyczną Doktoranta w dyscyplinie nauki prawne, czym spełnia wszystkie konieczne wymogi ustawowe określone w art. 187 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz stanowi podstawę dopuszczenia do dalszych etapów w przewodzie doktorskim.

